

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства щодо державної політики
у сфері утвердження національної та громадянської ідентичності у
державах-членах Європейського Союзу*

***Анотація.** В аналітичній записці надано аналіз державної політики у сфері утвердження національної та громадянської ідентичності у державах-членах Європейського Союзу (Латвії, Польщі, Словаччині, Італії). Акцентовано на складових цієї політики, розкрито сутність національної та громадянської ідентичності як взаємопов'язаних феноменів, що формують основу суспільної згуртованості, демократичного розвитку та державної стійкості. Проаналізовано конституційні засади, мовну політику, законодавче забезпечення прав національних меншин, інститути громадянства та натуралізації, а також політику щодо діаспори як ключові інструменти формування національної та громадянської ідентичності.*

***Ключові слова:** утвердження національної та громадянської ідентичності, мовна політика, права національних меншин, громадянство, натуралізація, діаспора.*

Вступ

Утвердження національної та громадянської ідентичності є однією з передумов сталого розвитку держави, зміцнення її інституцій та забезпечення суспільної згуртованості.

Національна ідентичність ґрунтується на усвідомленні спільного історичного досвіду, мови, культури, традицій і простору, що об'єднує конкретне суспільство. Національна ідентичність сприяє формуванню глибинного емоційно-культурного зв'язку особи з нацією, надає відчуття належності до спільної історії та спадщини.

Водночас громадянська ідентичність визначається через усвідомлення особи громадянином держави незалежно від національного або етнічного походження, обумовлює спільність прав і обов'язків та прийняття базових цінностей демократичного суспільства.

Для України цей процес набуває особливої ваги з огляду на тривалі загрози у сфері безпеки, потреби в зміцненні суспільної єдності та незмінного стратегічного орієнтиру на інтеграцію до Європейського Союзу. Формування спільного ціннісного простору, що ґрунтується на повазі до прав людини, засадах демократії та усвідомленні національної пам'яті виступає важливим чинником зміцнення державності та підвищення стійкості до зовнішніх і внутрішніх загроз.

В умовах повномасштабної збройної агресії утвердження національної та громадянської ідентичності вийшло за межі гуманітарної сфери й набуло стратегічного значення як одного із визначальних чинників національної безпеки та збереження державності України.

У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз досвіду держав-членів Європейського Союзу щодо державної політики у згаданій сфері.

Основна частина

В Україні базовим нормативно-правовим актом, що визначає засади державного регулювання у сфері утвердження національної та громадянської

ідентичності, є Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»¹, яким встановлено ключові цілі, принципи та напрями реалізації державної політики у цій сфері.

Прийняття згаданого Закону стало ще одним етапом у формуванні державної політики, спрямованої на зміцнення суспільної єдності та стійкості. Актом окреслено цілісну правову рамку, яка дозволяє поєднати питання культурного розвитку, громадянської свідомості та державної безпеки в єдину стратегічну площину та сформовано довгострокові орієнтири для консолідації суспільства, зміцнення спільних цінностей та просування України на шляху європейської інтеграції. Слід зазначити, що Законом запроваджено інструменти послідовного державотворення та інтеграції України до європейського правового простору.

На виконання згаданого Закону урядом схвалено Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року² та затверджено Операційний план заходів з її реалізації у 2023 – 2025 роках³.

Слід зазначити, що складові державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності доцільно розглядати як взаємопов'язану систему напрямів, що охоплюють гуманітарні, безпекові, та правові аспекти розвитку суспільства (Рис.1):

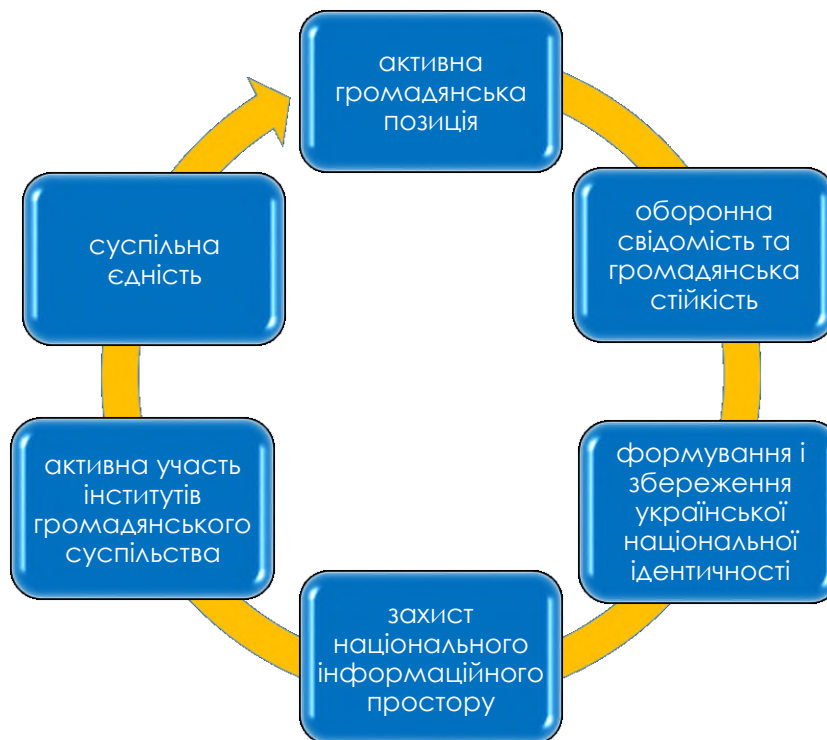

Рис.1.

¹ Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України № 2834-IX від 13.12.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

² Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року : Схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#n18>

³ Операційний план заходів з реалізації у 2023-2025 роках Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#n174>

Ефективність державної політики у сфері утвердження національної та громадянської ідентичності безпосередньо залежить від узгодженого та комплексного поєднання її ключових складових. Системний підхід, що інтегрує гуманітарні, безпекові та правові інструменти, здатний забезпечити стійкий розвиток суспільства, зміцнення державності та формування консолідованої політичної нації.

Варто зазначити, що для України досвід держав Балтії є релевантним, оскільки після завершення радянського періоду там сформовано цілісну та послідовну модель відновлення національної ідентичності і тому може розглядатися як певний орієнтир у межах порівняльно-правового аналізу.

У *Латвії* утвердження національної та громадянської ідентичності закріплено у Конституції Латвійської Республіки⁴ (далі – Конституція).

Відповідно до Конституції Латвія є демократичною, соціально відповідальною національною державою, заснованою на волі латвійської нації, її мові та культурній спадщині. Латвійська мова визнається єдиною офіційною мовою держави (стаття 4), особам, які належать до етнічних меншин, гарантується право зберігати та розвивати свою мову, етнічну та культурну ідентичність (стаття 114).

У 2011 році було затверджено Рекомендації щодо національної ідентичності, громадянського суспільства та політики інтеграції на 2012 – 2018 роки⁵, в яких визнано формування об'єднаного навколо латвійської мови, культури, національної ідентичності та європейських демократичних цінностей суспільства в державі.

У подальшому розвиток зазначених підходів отримав відображення у Керівних принципах щодо розвитку згуртованого та громадянсько-активного суспільства на 2021 – 2027 роки⁶ (далі – Керівні принципи). У документі акцент був зміщений на поєднання утвердження національної ідентичності з принципами інклюзивної участі та громадянської активності. Так, визначено три основні напрями державної політики (Рис. 2):

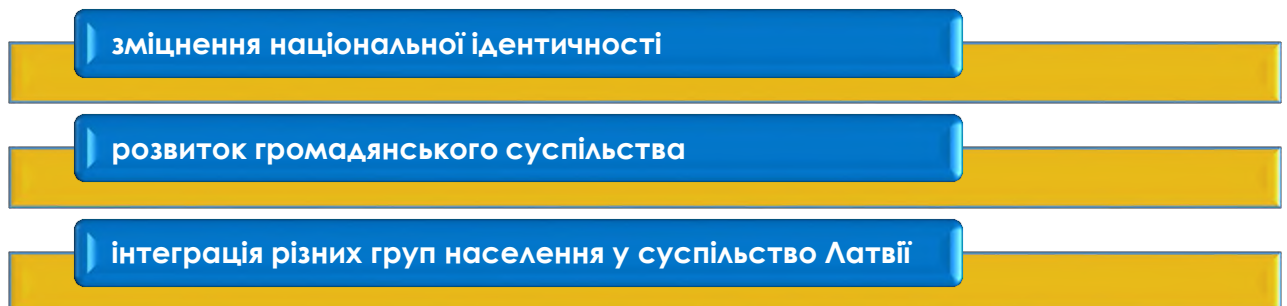

Рис.2.

Загальною метою державної політики проголошено формування національного, згуртованого, відкритого та громадянсько-активного суспільства, заснованого на демократичних цінностях, правах людини, повазі до

⁴ The Constitution of the Republic of Latvia. URL: <https://www.saeima.lv/en/legislative-process/constitution>

⁵ Guidelines on National Identity, Civil Society and Integration Policy for 2012–2018. URL: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/media_file/en_pamatnostad1.pdf

⁶ Guidelines for the Development of a Cohesive and Civically Active Society for 2021–2027. URL: <https://www.km.gov.lv/lv/media/32853/download?attachment>

латвійської мови та розвитку культурного простору. Серед пріоритетів виокремлено національну ідентичність, латвійську мову, суспільну довіру, солідарність і співпрацю.

Мовна політика займає ключову позицію в системі правових та інституційних механізмів утвердження національної і громадянської ідентичності, виступає не тільки інструментом комунікації, а й фундаментом державотворення та суспільної консолідації. Закріплення конституційного статусу латвійської мови як єдиної державної мови забезпечує її домінування у публічному управлінні, освіті та інформаційному просторі. Керівними принципами латвійську мову визначено однією із пріоритетів державної політики, а питання мовного середовища розглядаються у межах напряму, пов'язаного з громадянською освітою, суспільною довірою та залученням населення до суспільно-політичного життя.

Крім того, Закон про державну мову⁷ встановлює, що латвійська мова є обов'язковою в діяльності державних органів, освіті та сфері зайнятості. Закон також визначає мету збереження, захисту і розвитку латвійської мови як єдиної державної та забезпечення інтеграції національних меншин з дотриманням поваги до їхнього права на використання рідної або іншої мови.

Слід зазначити, що права національних меншин забезпечуються Законом про вільний розвиток і право на культурну автономію національних та етнічних груп⁸. Відповідно до статті 10 цього Закону держава створює необхідні матеріальні умови для розвитку освіти, мови та культури національних спільнот, фінансування яких здійснюється з державного бюджету. Закон також передбачає право на вільне декларування етнічного походження на основі самоідентифікації та надання культурної автономії лівам* та іншим національним меншинам.

Важливим джерелом формування громадянської ідентичності в Латвії є Закон про громадянство⁹, яким зазначені вимоги щодо набуття громадянства шляхом натуралізації, що передбачає знання (Рис. 3):

Рис.3.

Такий підхід дає підстави розглядати інститут натуралізації як механізм засвоєння базових державно-громадянських цінностей.

⁷ Valsts valodas likums. Pieņemts 09.12.1999. URL: <https://likumi.lv/ta/id/14740-valsts-valodas-likums>

⁸ Likums "Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju". URL: <https://likumi.lv/ta/id/65772-par-latvijas-nacionalo-un-etnisko-grupu-brivu-attistibu-un-tiesibam-uz-kulturas-autonomiju>

* Ліви - це корінний, малочисельний прибалтійсько-фінський народ у Латвії, що проживає переважно на узбережжі Ризької затоки.

⁹ Pilsonības likums. Pieņemts 22.07.1994. URL: <https://likumi.lv/ta/id/57512-pilsonibas-likums>

Забезпечення державної політики щодо соціальної згуртованості та надання підтримки неурядовому сектору для зміцнення національної ідентичності та демократії здійснює Фонд соціальної інтеграції¹⁰.

Окремим напрямом державної політики у сфері національної та громадянської ідентичності є забезпечення прав діаспори як складової загальної політики у цій сфері.

Так, відповідно до статті 2 Закону про діаспору¹¹ його цілями є (Рис.4):

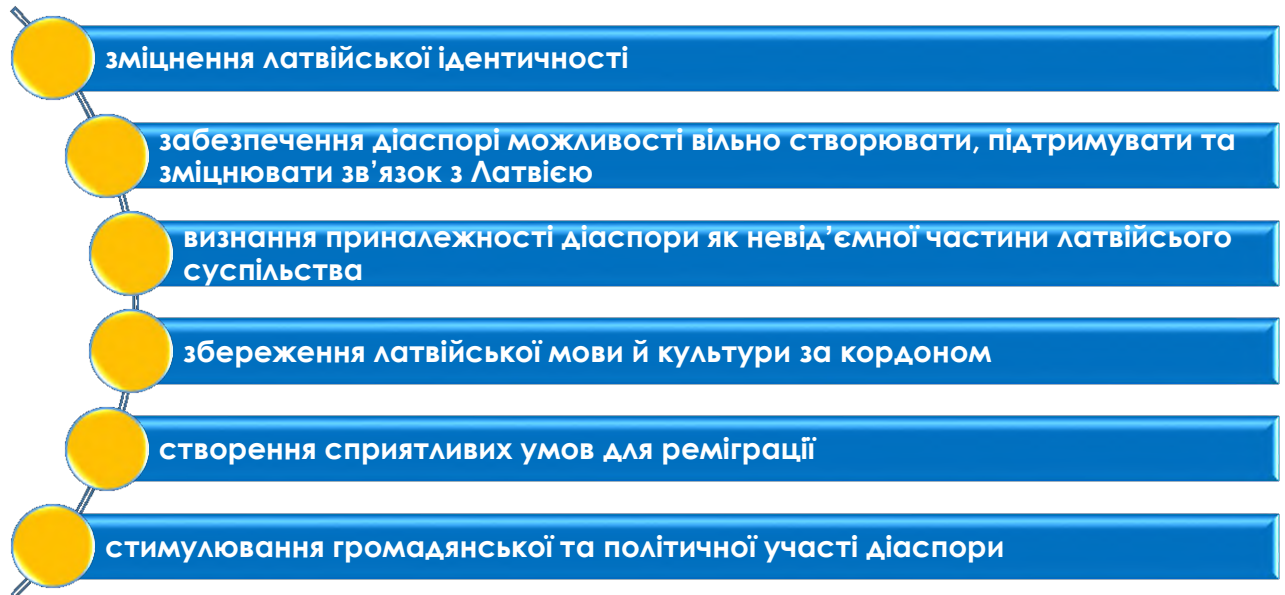

Рис. 4.

Досвід *Польщі* також є релевантним для України через історичну близькість та подібність постсоціалістичної трансформації.

Утвердження національної та громадянської ідентичності закріплено у Конституції Республіки Польща¹² (далі – Конституція), якою встановлено, що Республіка Польща є демократичною правовою державою, що спирається на волевиявлення польського народу, його мовну та культурну спадщину. Польська мова є офіційною мовою держави (стаття 27 Конституції). У державі гарантується створення умов для поширення та рівного доступу до культурних цінностей, які є джерелом ідентичності польського народу, надається допомога полякам, які проживають за кордоном, у збереженні їхніх зв'язків із національною культурною спадщиною (стаття 6 Конституції). Відповідно до статті 35 Конституції держава гарантує громадянам, які належать до національних або етнічних меншин, свободу зберігати й розвивати власну мову, звичаї, традиції та культуру.

Мовна політика як один із інструментів формування національної і громадянської ідентичності, сприяє консолідації суспільства, збереженню культурної спадщини та утвердженню спільного ціннісного простору.

¹⁰ Sabiedrības integrācijas fonda. URL: <https://www.sif.gov.lv/lv/services-0>

¹¹ Diasporas likums. Pieņemts 01.11.2018. URL: <https://likumi.lv/ta/id/302998-diasporas-likums>

¹² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>

Державна мова сприймається не лише як засіб офіційного спілкування, а й як невід’ємний компонент конституційного устрою та національної єдності. Польська мова становить основу діяльності державних органів, місцевого самоврядування, освітньої системи та публічного простору.

Документом публічної політики, що визначає пріоритети зміцнення національної та громадянської ідентичності у контексті забезпечення безпеки держави, є Стратегія національної безпеки Республіки Польща (далі – Стратегія), затверджена Президентом 12 травня 2020 року¹³. Як зазначено в документі, зміцнення національної ідентичності та охорона національної спадщини є одними з ключових національних інтересів та фундаментальними елементами стійкості суспільства до зовнішніх і внутрішніх загроз, зокрема гібридних впливів.

Завданнями Стратегії є (Рис.5):

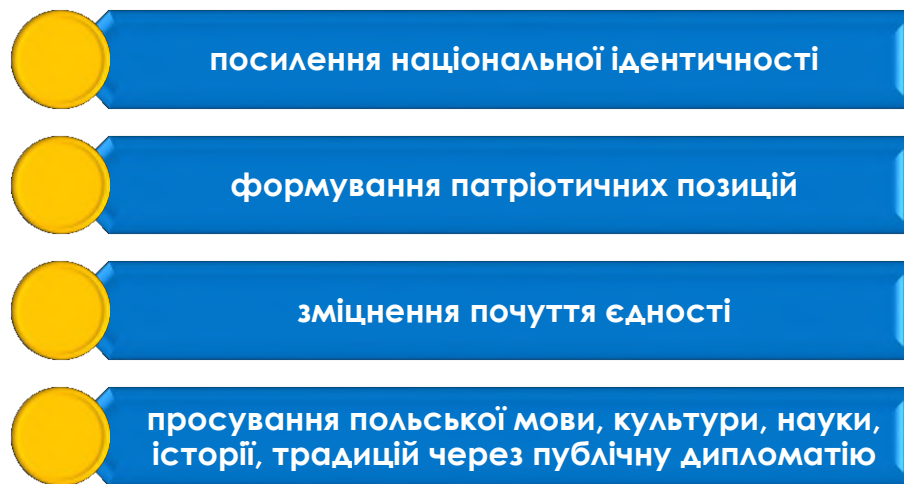

Рис. 5.

Стратегія також акцентує на необхідності формування соціального капіталу та спільних цінностей, розвитку громадянської освіти та патріотичного виховання як чинників зміцнення суспільної згуртованості та готовності до захисту держави.

Таким чином, Стратегія інтегрує питання національної й громадянської ідентичності в загальну систему забезпечення безпеки держави та визначає їх як невід’ємну складову суверенітету і суспільної стійкості.

Закон про польську мову¹⁴ встановлює обов’язкове застосування державної мови у діяльності органів публічної влади, а також у сферах освіти та працевлаштування. Цей нормативно-правовий акт спрямований на охорону, підтримку та розвиток польської мови як офіційної, водночас забезпечуючи умови для інтеграції національних меншин із повагою до їхнього права користуватися рідною мовою.

¹³ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Zatwierdzona postanowieniem Prezydenta RP z dnia 12 maja 2020 r. URL: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf

¹⁴ Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=W DU19990900999>

Гарантування прав національних меншин забезпечується Законом про національні та етнічні меншини, регіональні мови¹⁵. Відповідно до його положень держава забезпечує належні умови для розвитку освіти, мовної сфери й культури національних спільнот, зокрема шляхом фінансової підтримки з державного бюджету. Крім того, цей нормативно-правовий акт визначає порядок використання мов меншин в офіційній комунікації, зокрема з органами місцевого самоврядування в межах відповідних територій.

У контексті становлення громадянської ідентичності варто згадати Закон про польське громадянство¹⁶, відповідно до якого умовами набуття громадянства шляхом натуралізації визначено (Рис. 6):

Рис. 6.

Такий підхід дозволяє трактувати натуралізацію як дієвий механізм опанування базових державно-громадянських цінностей.

Ще одним напрямом державної політики щодо зміцнення національної та громадянської ідентичності є політика у сфері взаємодії з діаспорою. Метою Закону про Карту поляка¹⁷ є підтвердження належності до польського народу, підтримка зв'язків діаспори з батьківщиною, збереження польської мови й культури за кордоном, а також створення сприятливих умов для громадянської участі діаспори та її рееміграції.

Власник «Карті поляка» не має громадянства, але наділений низкою прав, зокрема право на: працю та ведення господарської діяльності; навчання та ведення наукової діяльності; медичні послуги у невідкладних випадках, що фінансуються з державних коштів; пільговий проїзд у розмірі 37 % при проїзді громадським залізничним транспортом у пасажирських, прискорених та експрес-поїздах; безкоштовний вхід до державних музеїв; допомогу консула у ситуації загрози життю або безпеці.

Отже, інститут «Карті поляка» є важливим інструментом державної політики, спрямованої на підтримку осіб польського походження за кордоном та зміцнення їхнього зв'язку з Польщею. Незважаючи на відсутність громадянства, її власники отримують широкий спектр соціальних, освітніх, економічних і культурних прав, що забезпечують реальну інтеграцію до польського

¹⁵ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20050170141>

¹⁶ Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120000161>

¹⁷ Ustawa o Karcie Polaka. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20071801280>

суспільного простору. Такий підхід свідчить про прагнення держави підтримувати національну спільність поза межами своїх кордонів, водночас формуючи інструменти гуманітарної взаємодії та зміцнення національної ідентичності.

У *Словаччині* визначальним чинником зміцнення національної та громадянської ідентичності стало закріплення їх базових засад на конституційному рівні. У Конституції Словацької Республіки¹⁸ (далі – Конституція) визначено, що держава є суверенною, демократичною та правовою і орієнтується на волевиявлення словацького народу, його мовну та культурну спадщину. Згідно зі статтею 6 Конституції словацька мова є державною мовою, а стаття 34 надає особам, які належать до національних меншин або етнічних груп, право зберігати та розвивати власну мову, етнічну й культурну самобутність.

У 2025 році Національна рада Словацької Республіки ухвалила поправку до статті 7 Конституції¹⁹, відповідно до якої держава сприяє формуванню національної свідомості та культурної ідентичності словаків, які проживають за кордоном, підтримує установи, створені для досягнення цієї мети, та зміцнює їхні зв'язки з батьківщиною.

Мовна політика у Словаччині є одним із інструментів формування національної та громадянської ідентичності. Державна мова розглядається як базовий компонент національної єдності. Так, Закон про державну мову²⁰ встановлює обов'язковість використання словацької мови в офіційному спілкуванні, у всіх сферах суспільних відносин, зокрема освіти, здійсненні судочинства. Згаданим Законом гарантується захист, збереження та розвиток словацької мови як єдиної державної, водночас надає право національним меншинам користуватися рідною мовою.

Додаткові гарантії для національних меншин забезпечує Закон про використання мов національних меншин²¹. Згідно з ним держава забезпечує необхідні умови для розвитку освіти, мови та культури національних меншин у населених пунктах, де меншина становить не менше 15 % населення. Закон також гарантує можливість застосування мови меншини в офіційному спілкуванні на відповідних територіях тощо.

Важливим механізмом становлення національної та громадянської ідентичності слугує Закон про громадянство²², за яким умови натуралізації передбачають володіння словацькою мовою, наявність базових знань з історії, культури, географії та соціально-політичного розвитку держави. Фактично процедура натуралізації є способом інтеграції та засвоєння цінностей словацького суспільства.

¹⁸ Ústava Slovenskej republiky. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/>

¹⁹ Ústavný zákon č. 255/2025 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky. URL: <https://www.epi.sk/zz/2025-255>

²⁰ Zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky-fe/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/270/>

²¹ Zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1999/184/>

²² Zákon č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1993/40/>

Ще одним напрямом є державна політика щодо діаспори, яка узгоджується із загальною концепцією конструювання та зміцнення національної та громадянської ідентичності. Відповідно до Закону про словаків, які проживають за кордоном²³, одним із завдань держави є посилення словацької ідентичності, забезпечення приналежності діаспори словацького народу як невід'ємної її частини, створення можливостей для підтримки зв'язків діаспори з батьківщиною, збереження мови й культури за кордоном, а також стимулювання громадянської та політичної участі діаспори й умов для реєміграції.

В *Італії* основу правового регулювання питань національної та громадянської ідентичності становлять положення Конституції Італійської Республіки 1948 року²⁴. Зокрема, стаття 9 покладає на державу обов'язок сприяти розвитку культури, гарантувати збереження історичної та культурної спадщини. Конституція закріплює принцип народного суверенітету, визначає захист Батьківщини як священний обов'язок громадянина, гарантує спеціальний захист мовних меншин.

На нашу думку, у контексті цього дослідження цікавим є досвід щодо ролі освіти у формуванні громадянської ідентичності. Так, відповідно до Закону про запровадження громадянської освіти в школах²⁵ обов'язковим є викладання громадянської освіти (*educazione civica*) в усіх закладах освіти обсягом не менше 33 годин на рік. Зміст навчання охоплює систему знань про (Рис. 7):

Рис.7.

Таким чином, законодавець розглядає громадянську освіту як ключовий інструмент виховання відповідальної та активної участі особи в суспільному житті.

Крім того, відповідно до Закону про захист історичних мовних меншин²⁶ захищається мова та культура албанського, каталонського, німецького, грецького, словенського та хорватського народів, а також народів, що

²³ Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí. URL: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/474/>

²⁴ la Costituzione italiana. URL: <https://www.senato.it/istituzione/la-costituzione>

²⁵ LEGGE 20 agosto 2019, n. 92 Introduzione dell'insegnamento scolastico dell'educazione civica. URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2019/08/21/19G00105/s>

²⁶ LEGGE 15 dicembre 1999, n. 482 Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1999:482>

розмовляють французькою, франко-провансальською, фріульською, ладинською, окситанською та сардинською мовами. Передбачено підтримку цих мов у сферах освіти, в органах публічної влади та медіа на відповідних територіях, тоді як італійська мова зберігає статус єдиної державної мови.

Висновки

Формування національної та громадянської ідентичності виступає ключовою передумовою стабільного розвитку держави, посилення її інституційної спроможності та забезпечення суспільної єдності.

Досвід держав окремих держав-членів Європейського Союзу демонструє спільність підходів до формування державної політики у сфері утвердження національної та громадянської ідентичності. Відповідні принципи закріплені на конституційному рівні та деталізовані у профільному галузевому законодавстві (Латвія, Польща, Словаччина)..

Спільною рисою є визначальна роль мовної політики як базового інструменту суспільної консолідації. Як свідчить проведений аналіз, державна мова закріплена як обов'язкова у публічній сфері, освіті та діяльності органів влади. Водночас Латвія та Словаччина демонструють більш жорстку модель мовної уніфікації як реакцію на історичні виклики, тоді як Італія та Польща поєднують домінування державної мови з більш гнучкими механізмами підтримки мовного різноманіття.

У всіх державах забезпечується баланс між утвердженням титульної нації та гарантуванням прав національних меншин. Водночас підходи різняться: у Латвії та Словаччині застосовуються чіткі кількісні критерії для використання мов меншин, тоді як в Італії та Польщі акцент зроблено на ширшій культурній автономії та державній підтримці без територіальної прив'язки.

Важливим інструментом формування громадянської ідентичності у всіх державах виступає інститут громадянства. Вимоги до натуралізації, зокрема знання державної мови, історії та основ конституційного ладу мають універсальний характер і розглядаються як механізм інтеграції особи у ціннісний простір держави.

У більшості держав (Польща, Словаччина, Латвія) простежується системна політика щодо діаспори як складової національної ідентичності. Якщо Польща реалізує цю політику через інструменти на кшталт «Карти поляка», то Словаччина та Латвія роблять акцент на підтримці культурного зв'язку та збереженні ідентичності за кордоном.

На нашу думку, окрему увагу слід звернути на роль освіти. Якщо в Латвії акцент робиться на поєднанні мовної політики з громадянською освітою, то в Італії цей напрям інституціоналізовано через обов'язкове викладання громадянської освіти як самостійного предмета, що свідчить про більш структурований підхід до формування громадянської свідомості.

Таким чином, порівняльний аналіз свідчить, що ефективна політика у сфері національної та громадянської ідентичності базується на поєднанні кількох взаємопов'язаних елементів: конституційного закріплення цінностей, послідовної мовної політики, гарантій прав меншин, інтеграційної ролі

громадянства, підтримки діаспори та розвитку громадянської освіти. Для України актуальним є подальше впровадження комплексного підходу з урахуванням досвіду держав ЄС з метою зміцнення суспільної згуртованості, стійкості та державності.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.